

Schoolportretten bij onderzoek naar examens in extra vakken / vakken op een hoger niveau

Colofon:

Dit is een uitgave van het ministerie van OCW,
directie Voortgezet Onderwijs
Coördinatie: Muriel Cluitmans
Teksten: Bokhorst Communicatie
Vormgeving: cimon
Augustus 2012

Inhoud

3 » Inleiding

5 » Vakken geven op een hoger niveau is een uitdaging voor docenten

Het Martinuscollege in Grootebroek

6 » Wie extra vakken volgt, kan later meer aan

Het Bornego College in Heerenveen

9 » Uit leerlingen halen wat er in zit

Het Schoonhovens College in Schoonhoven

Inleiding

Sinds 2007 bestaat de mogelijkheid voor havo-leerlingen om examen te doen in vakken op een hoger niveau. Een jaar later werd dat ook mogelijk voor vmbo-leerlingen. Daarnaast is het al langere tijd mogelijk om extra vakken te volgen.

Vooraf van de mogelijkheid om vakken op een hoger niveau te volgen wordt nog maar mondjesmaat gebruik gemaakt. Zowel het volgen van vakken op een hoger niveau als het aanbieden van extra vakken zijn belangrijke instrumenten om te komen tot meer flexibiliteit en maatwerk in het onderwijs. Door leerlingen bepaalde vakken op een hoger niveau te laten afsluiten komen er meer mogelijkheden voor doorstroming naar vervolgopleidingen. Ook het volgen van extra vakken kan de doorstroom naar een vervolgopleiding makkelijker maken.

Regioplan heeft op verzoek van het ministerie van OCW onderzocht waarom scholen nog maar zo weinig gebruik maken van de mogelijkheden die er zijn. Met scholen die wel gebruik maken van de mogelijkheden, de zogenaamde goede voorbeelden, zijn interviews gehouden. De interviews in deze brochure geven een beeld van scholen die vakken op een hoger niveau en extra vakken aanbieden. U vindt er een aantal redenen waarom scholen ervoor kiezen om leerlingen de mogelijkheid te bieden tot het volgen van vakken op een hoger niveau of het volgen van extra vakken. Ook vertellen de scholen hoe ze het allemaal organiseren en wat voor hen de meerwaarde is. Leerlingen reflecteren vanuit hun oogpunt op hoe zij het ervaren en waar ze het voor doen.

Vakken geven op een hoger niveau is een uitdaging voor docenten

Het Martinuscollege in Grootebroek biedt het hele spectrum van onderwijs in het voortgezet onderwijs aan: vmbo basisberoepsgerichte en kaderberoepsgerichte leerweg, theoretische leerweg, havo, atheneum en gymnasium. Binnen het vmbo maakt het Martinus College gebruik van de mogelijkheid om vakken op een hoger niveau te laten volgen. De wet geeft aan dat een leerling één of meerdere vakken op een hoger niveau kan volgen, maar vanwege de complexiteit van de organisatie kan het op het Martinuscollege niet overal worden uitgevoerd. Uitzondering vormen de basis- en kaderberoepsgerichte leerwegen; hier zijn de klassen in leerjaar 3 en 4 heterogeen samengesteld waardoor het beter mogelijk is om het voor de leerlingen te organiseren. De school kent een intensief begeleidingstraject waarbinnen wordt bezien of het voor de leerling mogelijk is om een of meerdere vakken op een hoger niveau te volgen. “De beslissing om een vak op een hoger niveau te gaan volgen, komt eigenlijk voort uit het samenspel tussen mentor en leerling. In het wekelijkse gesprek dat zij hebben komt dit aan de orde. Maar ook in de teamvergadering bespreken we altijd of de betreffende leerling daadwerkelijk voldoende bagage heeft om dit te gaan doen”, vertelt Hennie Essink, examensecretaris. De belangrijkste reden voor leerlingen om dit te gaan doen is de doorstroming naar het vervolgonderwijs. Essink licht dit verder toe: “In het geval van technische opleidingen kun je met wiskunde op kaderniveau wellicht vrijstellingen krijgen, waardoor je sneller de opleiding kunt doorlopen. Bij bijvoorbeeld opleidingen in het domein van zorg en welzijn kun je soms bij een theoretische opleiding op een hoger niveau instromen. Dat houdt de decaan allemaal scherp in de gaten”.

Lastig

De school moet goed opletten dat de cijfers op het hogere niveau allemaal goed in het administratieve systeem komen. Als een leerling een vak op hoger niveau afrondt, komt daar altijd handwerk aan te pas omdat het rapportagesysteem er niet op is ingericht. “Wat wij ook lastig vinden is hoe je ermee omgaat in de klas: in homogene klassen is het soms moeilijk als één of enkele leerlingen deels andere stof en toetsen moeten krijgen, in heterogene klassen is het bij een vak als natuurkunde lastig omdat je per niveau andere thema’s moet behandelen. Het is dus wel echt een uitdaging voor de docenten, maar over het algemeen gaat dat heel goed”, aldus Essink.

Beroepsbeeld

Binnen het vmbo kunnen alleen leerlingen in de theoretische leerweg een extra (7^e) examenvak kunnen kiezen. Vanaf schooljaar 2013-2014 is er geen keuzemogelijkheid meer; dan bestaat deze leerweg voor elke leerling uit 7 eindexamenvakken in leerjaar 4. Voor leerlingen die naar het havo willen en kunnen is dat een algemeen vak dat aansluit bij het gewenste havo-profiel, voor de toekomstige mbo-ers is dat het vak informatietechnologie, dat een verbinding legt tussen theorie en praktijk. Essink: “Door leerlingen verplicht het vak technologie te laten volgen hopen we dat ze een beter beroepsbeeld ontwikkelen. Vaak hebben ze zelf al een beeld maar is dat voortgekomen uit wat ze hebben gelezen of wat ze denken dat het inhoudt. Via het vak technologie kunnen we dat ontstane beeld toetsen en zondig bijsturen”.

Wie extra vakken volgt, kan later meer aan

Het Bornego College in Heerenveen is een brede scholengemeenschap (vmbo-havo-vwo). De mogelijkheid om extra vakken te volgen, wordt op het Bornego College op grote schaal benut binnen havo/vwo. Pim Durieux (directeur havo/vwo) licht dit toe: “Alle vwo-ers nemen in het vierde jaar minimaal één extra vak. Eventueel kunnen ze dat later weer laten vallen. Zo verbreden de leerlingen hun vakkenpakket, en daarmee hun horizon. Er blijven langer meer mogelijkheden open voor vervolgopleidingen. Dat is echt nodig want maar weinig leerlingen weten in de vierde klas al wat ze na het vwo willen gaan doen”. Op het Bornego College mogen leerlingen zelf kiezen welk vak ze erbij gaan doen. “Ouders en leerlingen zijn onverdeeld positief over de vrijheid die er is bij het kiezen van een extra vak: een leerling kiest daarmee het vak waarvoor hij/zij gemotiveerd is. Extra vakken worden gestimuleerd door de decaan (en mentor) mits de leerling wat meer aan kan. Meer studielast is goed, maar het moet wel kunnen”.

De ervaring op het Bornego College is ook dat leerlingen die extra vakken hebben gevolgd en dus meer studielast hebben gehad, in het vervolgonderwijs meer aankunnen. Zo vertelt een oud-leerling die als extra vak Latijn volgde: “Tijdens de colleges op de universiteit herken ik veel dingen die ik op het Bornego heb gehad. Bij het vak taalkunde bijvoorbeeld, kwam mijn kennis over Latijn erg goed van pas. Bij literatuuranalyse herken ik veel stof van het vak Nederlands en ook weer van beide klassieke talen”. Organisatorisch ervaart Durieux weinig problemen bij het aanbieden van extra vakken: “Het wordt gewoon opgenomen in het rooster en omdat bijna alle leerlingen een extra vak volgen is dat ook niet zo moeilijk”.

Weinig vraag

Op het havo op het Bornego College is het over het algemeen niet zo gebruikelijk om extra vakken of vakken op een hoger niveau te volgen. Daar zijn verschillende redenen voor, zoals bijvoorbeeld het feit dat er weinig vraag naar is. Ook is de meerwaarde van het volgen van een (extra) vak op vwo-niveau voor de vervolgopleiding gering. Pim Durieux (directeur havo/vwo) licht toe waarom dit is: “Als een havo-leerling wat meer in zijn mars heeft, ligt het meer voor de hand om gewoon vwo te gaan volgen ipv één of enkele vakken. Een havist heeft één jaar minder tijd om een vak op een hoger niveau af te sluiten, dat maakt het extra lastig”.

Durieux ziet op termijn wel een oplossing hiervoor: “Als je van havo/vwo één zesjarig geheel maakt, heeft het wel zin voor leerlingen om vakken op een hoger niveau te volgen. Dan kunnen leerlingen per vak kiezen op welk niveau het wordt afgesloten. En dan hebben havo-leerlingen het voordeel dat ze wel zes jaar hebben om een vak op vwo-niveau af te sluiten. Dat is nu niet het geval, maar dat neemt niet weg dat ik het wel heel belangrijk vind dat de mogelijkheid om vakken af te sluiten op een hoger niveau er is. Dat betekent dat erover wordt nagedacht”.

Uit leerlingen halen wat er in zit

Het Schoonhovens College in Schoonhoven biedt onderwijs van vmbo-basisberoepsgericht tot en met (tweetalig) vwo. Op het College bestaat sinds schooljaar 2009-2010 de mogelijkheid om vakken op een hoger niveau te volgen. Binnen het vmbo is er de mogelijkheid om drie vakken op een hoger niveau te volgen: Duits, wiskunde en Engels. Germaine van Wijngaarden, afdelingsleider van de bovenbouw vmbo, licht toe hoe tot die selectie is gekomen: "Wij willen uit leerlingen halen wat erin zit dus toen het decanaat met deze mogelijkheid kwam, hebben we niet geaarzeld. Het is een belangrijke kans voor de doorstroom van leerlingen en het biedt betere kansen voor het vervolgonderwijs want het kan helpen bij de toelating tot een mbo -opleiding op niveau 4. Daarnaast is het ontzettend goed voor de motivatie van onze leerlingen. We hebben ook overwogen om deze mogelijkheid bij de beroepsgerichte vakken aan te bieden, maar dat bleek lastig te organiseren". Op het Schoonhovens College zijn het vooral de leerlingen uit de kaderberoepsgerichte leerweg die vakken volgen op het niveau van de theoretische leerweg. In de basisberoepsgerichte leerweg komt het maar een enkele keer voor dat leerlingen vakken volgen op een hoger niveau.

Vakdocent

Het initiatief voor het volgen van een vak op hoger niveau ligt op het Schoonhovens College altijd bij de vakdocent. Germaine van Wijngaarden: "Als de vakdocent ziet dat een leerling goed presteert in een bepaald vak, stelt hij of zij voor eens te proberen wat stof op een hoger niveau te doen. Dan wordt er bekeken hoe succesvol dat is. Als het goed gaat, kan de leerling het vak op een hoger niveau gaan volgen". Vervolgens wordt het vak tot aan het examen op twee niveaus getoetst. "Zo is er altijd een weg terug voor leerlingen", aldus van Wijngaarden. "Ouders zijn over het algemeen erg enthousiast over de keuze voor een verhoogd niveau. Ouders en leerlingen die aarzelen om een vak op een hoger niveau te volgen, geven wij als school soms een klein duwtje. Maar de leerling beslist. En ouders zijn blij dat er de mogelijkheid is om de kwaliteiten van hun kind zo goed mogelijk naar voren te laten komen". Een leerling die Engels op een hoger niveau volgt, vult aan: "Je wordt er in ieder geval niet dommer van en misschien heb ik er later nog iets aan".

Flexibel

Binnen de school is men er inmiddels helemaal aan gewend om vakken op een hoger niveau aan te bieden. "Daarbij speelt ook mee dat het vroeger heel normaal was in het vmbo om vakken op verschillende niveaus af te sluiten. Het was voor ons dus niet helemaal nieuw. Alle leerlingen zitten bij elkaar in de klas, ongeacht het niveau waarop ze getoetst worden". Op de vraag hoe het gaat met de resultaten, antwoordt Van Wijngaarden: "We zien wel dat de gemiddelde examencijfers iets dalen, maar veel is dat niet. De trots en het enthousiasme van de leerlingen zijn veel groter". Als van Wijngaarden andere scholen een tip mag geven zegt ze: "Kijk goed naar het niveau van de leerling: kan deze leerling het echt? Als docent moet je vooral flexibel zijn en durven te experimenteren met leerlingen. En je moet durven falen, als het niet lukt: jammer dan, goed geprobeerd".

Extra vakken

Op het Schoonhovens College kunnen leerlingen die in de sector economie het intrasectorale programma handel en administratie volgen, Duits of wiskunde als extra vak kiezen. Dit wordt aan alle leerlingen aangeboden, voorzien van een advies van de vakdocent om het wel of niet te doen. Leerlingen en ouders kiezen er dus zelf voor. Het volgen van een extra vak vergroot ook hier de kansen in het vervolgonderwijs. Volgens een leerling die Duits als extra vak volgt is het ook erg handig op vakantie. Van Wijngaarden: "Het komt maar weinig voor dat leerlingen het extra vak alsnog laten vallen. Leerlingen mogen het ook alleen maar laten vallen als het echt niet gaat, niet uit gemakzucht".